

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1919-cu il 10 aprel (Cümə axşamı günü) tarixli 154-cü nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

AZƏRBAYCAN

Pəncşənbə, 9 rəcəbül-mürəccəb sənə
1337. 10 nisan 1919 sənə.Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi,
iqtisadi türk qəzetəsidirMəhəllə-İdarə:
Bakı, Vorontovski və Qubernski
küçələrin künçündə 4 nömrəli evdə
"Azərbaycan" idarəsi.

Telefon nömrə: 39-60.

Tək nüsxəsi 1 manat.

Türk və İslamla müfid məqalələrə
səhifələrimiz açıqdır.

Dərc olunmayan övraq iada edilmez.

Dərc edilən məqalətin mükafatını
idara təyin edir.Abunə şəraiti:
Bakı üçün 1 aylığı 20 rubla,
2 aylığı 35 rubla, 3 aylığı 50 rubla.
Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rubla,
2 aylığı 45 rubla, 3 aylığı 60 rublədir.Elan fiatı: birinci səhifədə sətəri 4 rubla,
axırncı səhifədə sətəri 3 rubla,
itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rubla.İNNA LİLLAHI
VƏ İNNA İLEYHI RACIÜN

İsmayıl bəy və Tağı bəy Səfərəliyevlər öz sevgili qardaşı oğlu **Həsən bəy Səfərəliyev**in aprelin 8-də Tiflisdə bixavt vəfat etdiyini kamali-hüzn və təhəssürlə [böyük bir hüzn və kədərli] öz qöv-m-əqrabə və dost-aşnalırına məlum edirlər.

Mərhumun cənəzası bu gün aprelin 10-da Şaxski küçədə öz 25 nömrəli evlərindən Təzəpir məscidində aparılacaqdır.

İNNA LİLLAHI
VƏ İNNA İLEYHI RACIÜN

Ağa bəy, Əlişgəndər bəy Səfərəliyevlər öz sevgili əmisini oğlanları **Həsən bəy Səfərəliyev**in aprelin 8-də Tiflisdə bixavt vəfat etdiyini kamali-hüzn və təhəssürlə öz qöv-m-əqrabə və dost-aşnalırına məlum edirlər.

Mərhumun cənəzası bu gün aprelin 10-da Şaxski küçədə öz 25 nömrəli evlərindən Təzəpir məscidində aparılacaqdır.

İNNA LİLLAHI
VƏ İNNA İLEYHI RACIÜN

Paşa və Həsən Dadaşovlar öz sevgili əmisinə Həsən bəy Səfərəliyev aprelin 8-də Tiflisdə bixavt vəfat etdiyini kamali-hüzn və təhəssürlə öz qöv-m-əqrabə və dost-aşnalırına məlum edirlər.

Mərhumun cənəzası bu gün aprelin 10-da Şaxski küçədə öz 25 nömrəli evlərindən Təzəpir məscidində aparılacaqdır.

İNNA LİLLAHI
VƏ İNNA İLEYHI RACIÜN

Əhmədli, Həsən, Əsəd Hacıyevlər öz sevgili arxa-daşları **Həsən bəy Səfərəliyev**in aprelin 8-də Tiflisdə bixavt vəfat etdiyini kamali-hüzn və təhəssürlə öz qöv-m-əqrabə və dost-aşnalırına məlum edirlər.

Mərhumun cənəzası bu gün aprelin 10-da Şaxski küçədə öz 25 nömrəli evlərindən Təzəpir məscidində aparılacaqdır.

İNNA LİLLAHI
VƏ İNNA İLEYHI RACIÜN

Məhəmməd bəy, Əli bəy, Hüseyn bəy Səfərəliyevlər öz sevgili qardaşları **Həsən bəy Səfərəliyev**in aprelin 8-də Tiflisdə bixavt vəfat etdiyini kamali-hüzn və təhəssürlə öz qöv-m-əqrabə və dost-aşnalırına məlum edirlər.

Mərhumun cənəzası bu gün aprelin 10-da Şaxski küçədə öz 25 nömrəli evlərindən Təzəpir məscidində aparılacaqdır.

İNNA LİLLAHI
VƏ İNNA İLEYHI RACIÜN

Hacızadə İsmayıl Haqqı bəy öz sevgili arxa-daşının **Kamali-hüzn və təhəssürlə** öz qöv-m-əqrabə və dost-aşnalırına məlum edirlər.

İNNA LİLLAHI
VƏ İNNA İLEYHI RACIÜN

Əy qara topraq
Yetişir, vah, yetişir, çəkdiydin əhlar
Ey alçaq, ələmə cəllədim gəldin
Mərhəmətsiz, bir metro müntəb toprağında yatıyor
yüz minlərlə aslanlar

Bax, səni şəkva [şikayət] edərəm Xudayi-ləməyəzələ
[əbədi olan Allah]
Mən qıymaz idim Həsənin
birçiyinin bir telinə
Ah, sən necə qıydın bu gənc vətənin cavan övladının
canına

Lazım olmasaydı bu vətənə
Həsən bəy kimi gənclər
Ah, xain topraq, mən dəridim
Həsən başçılığıyət suyunda
dal-budacaq [qol-budacaq] atacaq
Ah, nə çarə, qadardır böylə imiş,
o cavan canını sənin kimi
alçaq qara topraq yutacaq
Axırı Hasəna tabut ilə
kəfani yoldaş olacaq
Aç, vətən, sənəni ilahinə aç
De ki, ey alçaq qara topraq,
ələmə cəllədim gəldin
Ey kafir, tez çıxar,
çıxar bu kimi gəncləri ortaya saç
Mənim qardaşım,
Allah sənə çox rəhmət əyləsin
Cənnət cəməliylə sevindirsən
Mən səndən razıyam,
Allah da səndən razı olsun
Allah rəhmət əyləsin
Amin

İsmayıl Haqqı

İNNA LİLLAHI
VƏ İNNA İLEYHI RACIÜN

Əlişgəndər Hüseynov öz sevgili bacısı oğlu **Həsən bəy Səfərəliyev**in aprelin 8-də Tiflisdə bixavt vəfat etdiyini kamali-hüzn və təhəssürlə öz qöv-m-əqrabə və dost-aşnalırına məlum edirlər.

Mərhumun cənəzası bu gün aprelin 10-da Şaxski küçədə öz 25 nömrəli evlərindən Təzəpir məscidində aparılacaqdır.

İNNA LİLLAHI
VƏ İNNA İLEYHI RACIÜN

Kamil bəy, Xosrov bəy və Sadiq bəy Səfərəliyevlər öz sevgili əmisini oğlanları **Həsən bəy Səfərəliyev**in aprelin 8-də Tiflisdə bixavt vəfat etdiyini kamali-hüzn və təhəssürlə öz qöv-m-əqrabə və dost-aşnalırına məlum edirlər.

Mərhumun cənəzası bu gün aprelin 10-da Şaxski küçədə öz 25 nömrəli evlərindən Təzəpir məscidində aparılacaqdır.

İNNA LİLLAHI
VƏ İNNA İLEYHI RACIÜN

Məhəmməd Məhəmmədov, İbrahim Əsədullayev, Əlisəttar Babayev və Bahman Əliyev öz sevgili arxa-daşları **Həsən bəy Səfərəliyev**in aprelin 8-də Tiflisdə bixavt vəfat etdiyini kamali-hüzn və təhəssürlə öz qöv-m-əqrabə və dost-aşnalırına məlum edirlər.

Mərhumun cənəzası bu gün aprelin 10-da Şaxski küçədə öz 25 nömrəli evlərindən Təzəpir məscidində aparılacaqdır.

İNNA LİLLAHI
VƏ İNNA İLEYHI RACIÜN

Məhəmməd Məhəmmədov, İbrahim Əsədullayev, Əlisəttar Babayev və Bahman Əliyev öz sevgili arxa-daşları **Həsən bəy Səfərəliyev**in aprelin 8-də Tiflisdə bixavt vəfat etdiyini kamali-hüzn və təhəssürlə öz qöv-m-əqrabə və dost-aşnalırına məlum edirlər.

Mərhumun cənəzası bu gün aprelin 10-da Şaxski küçədə öz 25 nömrəli evlərindən Təzəpir məscidində aparılacaqdır.

ELAN

1919 sənəsi aprel ayının 10-da pənc-şənbə [cümə axşamı] günü gündüz saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusanının iclası olacaq elan edilir.

7-96

OPERA

Hökumət Teatrosunda
Axsam tamaşası
Zülfüqar bəy və Üzeyir bəy Hacıbəyli Qardaşları
Müdiriyyəti

Cümə günü rəcəbül-mürəccəb [mübarək rəcəb] ayının 10-da 1337 sənəsi [aprelin 11-də 1919-cu ildə] təntənəli bir surətdə mövqeyi-təməşşaya qoyulacaq Üzeyir Hacıbəylinin yazmış olduğu məşhur
"Şah Abbas və Xurşidbanu" operası.
Böyük musiqi dəstəsi, qızlar və oğlanlar xoru və balet.
Biletlər indidən teatrın kassasında satılmaqdadır. Təməşşaya başlanacaq axşam saat 8-in yarısında.

ELAN

Bakı Şəhər İdarəsi bununla elan edir ki, aprelin 11-də saat 12-də Təsərrüfat şöbəsinin dəftərxanasında Bulvarda Kazonni pristan ilə rübəri [üzübü] olan şəhər budkasının icarəyə verilməsi üçün torq [hərrac] olacaqdır. Müəyyən şəraitini [hərrac şərtlərini] şöbənin dəftərxanasında saat 9-dan 3-ə qədər oxumaq olar.

7-95

Aprəl (nisan) ayının onunda Bakıda "İttihad" firqasının ümumi delegeat iclası vaqə olacaqdır. Azərbaycanca mövcud olan firqanın ümum şöbələri tərəfindən şu iclasa nümayəndələr intixab edib [seçib] göndərməlidirlər. Hər şöbə əzasının [üzvlərini] miqdərına nisbətən hər iyirmi kişiyyə [nəfərə] bir nümayəndə göndərməlidir. İclasda müzakirə ediləcək məsələlər: 1) Mərkəzi-ümumi intixabı; 2) Proqram məsələsi; 3) Başqa məsələlər.

5792

QİSMİ-RƏSMİ

Ərzaq Nəzarətindən
Əmrnamə nömrə 124
6 aprel 1919
Ərzaq naziri müvəkkilili Yuməfədi Əliyev Azərbaycan Məclisi-Məbusanına xalq nümayəndəsi seçildiyindən 1919 sənəsi fevralının 21-də istefası haqqında ərizə vermişdir.

Təhti-İdarəmdə bulunan Nəzarətin [idarəmə altındakı Nazirliyin] bu sədaqətli, yorulmaz və hər cəhətdən əyibsiz xidmətçisi ilə kədərli ayrılaraq, xidmət namindən ona bayanı-təşəkkür etməyi bir vəzifəli-məhəz ədd edərək [məmnuniyyət verən bir iş hesab edərkən] yeni, ali və məsuliyyətli xalq nümayəndəliyi vəzifəsinə də ona səmi-mi-qəlb ilə müvəffəqiyyət dilərəm.

Yusifali Əliyevin istidasını [xahişini] qəbulna, bu il fevral ayının 21-dən etibarən onu xidmətdən azad edir.

Ərzaq naziri Liqzar

ƏYRİ YOL

Gəncə Türk Müəllimləri İttifaqı tərəfindən Maarif Nəzarətinə qarşı şikayət və tətil tələbi [uzatmaq] məzmunlu bir teleqram alındığını qəzetlərdə oxudux.

Müəllimlər İttifaqı Maarif Nəzarətindən şikayət edirlər ki, "sair Nəzarətlər öz məmurlarının məşasını artırıdğı halda, Maarif Nəzarəti bu xüsusda heç bir iş görməyib", müəllimlərin halına yənmir. Buna görə Gəncə Türk Müəllimləri İttifaqı Nəzarətin bu təv "müamiləsinə" [rəftarına] qarşı protesto olmaq üzrə üç günlük tətil elan edibdirlər.

Müəllimlərin, baxşus [xüsusilə] xalq müəllimlərinin məvəcibi əzliyi xüsusunda iki ray ola biləz. Müəllimlər məvəcibi indiki məişət şəraitinə görə o qədər əzdir ki, o az pul ilə güzəran etmək dedikcə çətin bir əmrdir [işdir]. Məsələn, xalq müəllimlərinin məvəcibi olan dörd yüz otuz beş manata nəinki külfətdər [külfət sahibi] və ailə sahibi olan bir müəllim, hətta subay adamlar da dolana bilməz. Halbuki təlim və tərbiyyə kimi olduqca ağır və məsuliyyətli bir vəzifə ilə mükəlləf olan [vəzifə daşıyan] müəllim bu vəzifəsinə layiqincə ifa edə bilmək üçün məişət qayğısı kimi əngəl və mümaniətlərdən [mənəfiyyətlərdən] bilkiüllüyyə [tamamilə] əsad olmalıdır. Asudə olmazsa, şübhəsiz, ifayə-vəzifə yolunda yoxsulluq qayğılarına düşər olub da hər dəfə dayanmaq və bu qayğıları raf etmək [aradan qaldırmaq] olan vəzifə xaricində işlər görmək məcburiyyətində olar. Bu işə bir gündə gedilə bilən yolu on gün taxıra salar.

Çox az müəllim tapılır ki, özünü və ailəsinin ac və ənvai [müxtəlif] ehtiyac içində olduğı əmrə göç yurub da bütün diqqətini məhz ifayə-vəzifə üçün münhasir [həsr] edə. Zətan öylə bir müəllim olsa da, onun bu hərəkəti ailə sahibliyi nöqtəyi-nəzərdən şayını-təhsin ədd edilə bilməz [tədqirələyici sayıla bilməz]. Çünki hər kas özünün və baxşus ailəsinin müraffahılhal [rifah içində] dolanması xüsusunda çəlişib qeydəkş olmalıdır.

Müəllim məvəcibinin əzliyi bir çox müəllimləri və hətta müqəddirlərini [güclülərini, təcrübəlilərini] öz vəzifəsindən əl çəkib də başqa "kasb" [qazanc] dalınca getməyə vadar etdiyindən, müəllimə möhtac olduğumuz bu zamanda müəllim əzliyi çətkir. Vaqian [doğrudan da] ağır işlər böylə gedərsə, bir az çəkmək ki, böyük müharibənin cür-bacür tühaf [qarıbə] nətəcələri qəbiləndən ədd edilən [sayılan] və hər yerə yayıldığı kimi bizim aramızda dəxi "hakimiyyət" edən "alver", daha doğrusu, "ispekuylas"

həvəsi ümum müəllimlərə də sirayət etmək üçün müsəid bir şərt bulunub müəllimlərimizi bilkiüllüyyə əlimizdən alar. Lakin müəllimlərimizin məvəcibi əzliyinə iqrar [təsdiq] və məaşlarının artırılmaq lüzumunu etiraf etməklə bərabər, Gəncə Müəllimləri İttifaqının məaş artırmaq haqqında ibraz etdikləri [nümayiş etdirdikləri] hərəkəti, yəni protest və tətil tələbi əməllərini heç də xoşlaya bilmərik.

Zənnimizcə, zabastovka işi müəllimlər sinfinə yəraşan hərəkətlərdən deyildir.

Müəllim ilə Maarif Nəzarətinin münasibəti, fəhla ilə sahibkar münasibəti kimi ola bilməz və müəllimlik işi dəxi çərx işləmək deyildir. Müəllimlər dövlətimizin məarifi yolunda çalışmaq vəzifəsinə mükəlləf olan Maarif Nəzarətinin əzəladırlar [orqanlarıdır]. Burada "zəhmət və kapital" mübarizəsi yoxdur. Ola bilsin ki, bu gün Maarif Nəzarətində nəinki yalnız bir müəllimlərin, balke nazirin özəndan tutmuş başqa məmurların dəxi məvəcibi əzliq edər. Bu nöqtəyi-nəzərdən müəllimlər tətili, fəhla tətilinin sahibkarın cibinə verdiyi zərər və hissiyyətinə vurduğı əsar qüvvətdə olməyib, ancaq bir siyasi və bir də pedaqoji cəhətcə istiqqalımızza qarşı sui [mənfii] təsirlər buraxa bilər ki, bunu da müəllimlərimiz başa düşmək istəmədiy halda, kim istər?

Siyasi cəhətinə gəlincə, bunu deməliyə ki, fəhla sinfi iqtisadi tətil və zabastovka elan edərkən, bu tətil həman iqtisadi rəngdə baqi qalir. Halbuki Türk Müəllimlərimiz İttifaqı bu günə [bu növ] iqtisadi tətilə mübaşir olarlarsa [başlasalar], bunun nəticəsi başqa olar. Tətil işi iqtisadi rəngdən dönlüb, siyasi rəngdə nəticələr törədə bilər. Bu gün Türk Müəllimləri İttifaqı, yərin Türk Məmurları İttifaqı və o biri gün başqa bir türk təşkilatı iqtisadi də olsa tətillər yapmağa başlasa, axırda məmləkətimizdə intizamsızlıq və "demoralizatsiya" əmələ gəlib anarşi halına qədər sürünərik. Və bir də Azərbaycana qarşı badxah olanların cür-bacür iqtisadi və siyasi tətil və zabastovkalari bizi o qədər təəcib edibdir [inciddirdir] ki, ruhumuz belə inciyibdir. Oduz ki, türk müəllimlərinin tətil etməyi, əminlik ki, yalnız badxahlarımız tərəfindən məmnuniyyətlə və razılıqla qarşılana bilər.

Pedaqoji cəhətinə dəxi bu tətilin heç bir müəllimin istəməməyi lazım gələn sui təsirlər bəxş edəcəyi aşkardır. Müəllimlərin tətili mütaəllimlərə [şagirdlərə] fəna surətdə əsar [təsir] edər, şagirdənin [şagirdinin] əxləqini pozar. Mütaəllim öz müəllimini ədi şəxslər cümləsindən hesab etməyir, ona ruhani [mənəvi] və müqəddəs bir ata nəzarəti bəxşir. Əgər bu ata məvəcibi əzliyinə görə "küsüb" məktəbi boşlasa, o halda onun ruhanilik nüfuz və həsiyyəti müəllimlərin nəzarətdən düşər, müqəddəs ehtiram aradan götürülər. Əlavə, müəllim məvəcibi əzliyinə hər kasın günəhi varsa, hər halda həmindən günahsız şagirdlərdirlər. Öylə olan surətdə tətil əməlinin sui təsiri nədən ötrü bilavasitə bu günəhsizlər üzərində olsun! Təlim işi onsuz da bu il intizamsız bir surətdə icra edilir. Əgər bu intizamsızlıq bir də müəllimlər tətili ilə bərkilyərsə, o halda deməli, bu ilin təlim işi heç!

Bunlar hamısı keçəndən sonra Gəncə Türk Müəllimləri İttifaqının Maarif Nəzarətini ətalət və qeydsizlikdə itti-ham etməsi haqsızdır. Orası doğru deyildir ki, "sair nəzarətlər öz məmurlarının məaş artırılması əmri haqqında çalışsınlar Maarif Nəzarəti çalışsın". Biza məlum olduğı üzrə Maarif Nəzarəti, məarif müfəttişləri yığıncağı gündən bəridir ki, müəllimlər məaş artırılması xüsusunda böyük bir qənan layihəsi hazırlamaqdadır ki, o qənan layihəsi Ərzaq Nazirlər Şurasından və Parlamanndan keçərsə, müəllimlər halının yaxşı olmasına çox təvəvət edib, məişətlərini yüngülləşdirir. Zənn edərəm Maarif Nəzarətində bu xüsusda qənan layihəsi hazırladığı fəqərəsi [məsələsi, hədisəsi] Gəncə müəllimlərinə dəxi məlumdur. Çünki bu xüsusda onlara deyilibdir. Böylə olan surətdə, bərdən-birə tətil elanının və Maarif Nəzarətinə qarşı şiddətli bir lisanla protesto yapmağın başqa mənasını anlaya bilmirik. Hər halda Müəllimlər İttifaqı məaş artırmaq tələblərini zabastovkalərlə keçirmək istəyəcəksə, istiqqalivətimiz nöqtəyi-nəzarətdən əyri yollarla getmək qəsdində olduğunu bildirəcəkdir. Bu işə arzu edilməyən hallardandır.

Maarif Nəzarətinin yalnız bir işinə heyfislənmək gəlir ki, bu layihəni tezliklə düzəldə bilməyibdir ki, müəllimlər vaxtında məaşları artırılmaqla şikayət etməyə məcbur olmasınlar. Lakin Maarif Nəzarəti işlərindən dürsüt xəbərilməz olduğuna görə, biz ona heyfislənməyirik ki, Nəzarətin işləri atəlatlə keçir. Belkə heyfislənməyimiz işin çoxluğuna və vaxtin əzliyinədir.

Hacıbəyli Üzeyir

AZƏRBAYCAN
MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

19-cu iclas

(keçən nömrədən mabəd)

Sədr - Söz Parlaman üzvü Məlxəzayınadır.
Məlxəzayan - Azərbaycan Parlamanının möhtərəm üzvləri! Mövqeyi-müzakirəyə qoyulmuş olan Daxiliyyə Nəzarəti layihəsinin iki cəhəti vardır. Birisi rəsmi cəhətdir ki, layihənin dürsüt və qənanlı olduğunu təhqiq etmək, digəri isə daxili qismidir.

Rəsmi cəhətdən balke etiraz olmağa da bilər, fəqət dəxili cəhətinə, daha doğrusu layihənin təhqiq etiyi məqsədlərə erişmək üçün yürüdüən xətti-hərəkətə etiraz edirlər. Hər məmləkətdə Daxiliyyə Nəzarəti bir kəşə dsədir ki, dövlət ideyasının təhkim və təsisi işləri, nizam və əsaslı bərpası, qənan, səlamətli-səxsiyyə və mülkiliyyə [səxsiyyət və mülkyyət toxunulmazlığı] əsasları həp onun üzərində icra olunur. Daxiliyyə Nəzarəti bir hökumət qəbul və təsdiqi ideyasını yaradıb möhkəmləşdirə də bilər, onu dağıda da bilər. Parlaman təqdim edilmiş olan layihənin müəllifləri bunu yaxşı bilirlər və məmurların miqdarı və məvəciblərin artırılmasının qəbul və təsdiqinə səbəb olmaq üzrə bunu göstərir ki, Daxiliyyə Nəzarəti xidmətçiləri, ümumiyyətlə çox çətin və ağır vəzifə ilə müvəzzəfdirlər [vəzifə daşıyır] və hərə-mərc vaxtı bütün Nəzarəti məmurları işsiz olduqları halda, Daxiliyyə Nəzarəti xidmətçiləri bilərəm [fəsiləsiz] daha da artıq zəhmətli işləmişlərdir. Mən buna əlavə edirəm ki, nəinki "işləmişlərdir", hətta işləyəcəklər də. Cümhuriyyətin təşkilat

işləri sair Nəzarətlərin həpsindən ziyadə Daxiliyyə Nəzarətinin öhdəsindədir. Fəqət, mədam ki, qənanın qəbulu üçün "ciddi və ağır iş" dən bəhs olunur, bu işlərə bir qədər darından baxmağa cəsərat edərəm. Tənqid iki cür olar: birisi dağıtmaq, yixmaq üçün; digəri tikmək və dövlət həyatını qeyri-mümkün edən şəraitin izəlasinə [aradan qaldırılmasına] çalışmaq. Şimdi mən Nəzarətin fəaliyyətini təhqiqə keçərkən icra edərəm inanasınız ki, məqsədim cəvan cümhuriyyətin təşkilat işlərinə, təsdiqinə və müxtəlif millətlərin münasibətinin yaxşılaşmasına mane olan şərait və əngəlləri zail olmuş [yox olmuş, aradan qalmış] görməkdir.

Mənə etiraz edə bilərlər ki, aski istibdad və anarşidən öylə irs qalmışdır ki, onu düzəltmək, nizam və əsaslı bərpə etmək az bir zamanda mümkün olan şeylərdən deyildir. Fəqət, bir dövlətin gücünü, nizam və əsaslı [iş] bərpasını çərxəsi üçün bir şərt var: Cümhuriyyətin ümum vətəndaşlarının şəxsinə və əmlakını təmin etmək.

Vətəndaşlar hüquq, şəxsin məsuniyyəti [toxunulmazlığı] və millətlərin təyini-müqəddərat itxirarını birinci sirayə çıxarmış olan Rusiya iqlabının yaradıcı fəaliyyəti Rusiyada siniflənir, Zaqafqaziyada isə millətlərin yek-digərini [bir-birini] dağıtılmasına mübəddəl oldu [çevrildi]. Nəticədə üç cümhuriyyət əmələ gəldi: Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistan. O mübarizə yəngindən bir fəna nəticə qaldı: milli təhəmmülsüzlük [dözümsüzlük] hissi, Azərbaycan əhalisinin böyük bir qisminin həyat və məişət haqqının qəbul edilməməsi. Mən inanıram ki, hökumət başında duraraq məmləkət gəmisini idarə edənlər bu fikirdə deyildirlər. Cəmaat içində böylə fikrin olmasında da yox verməməlidir, çünki hər bir özbaşına hərəkət məhəllində [yərində] möhkəm hökumətin yoxluğunu göstərir ki, bununla da məmləkət yəqinə bilməz. Əgər böylə özbaşına hərəkətlər hökumətin əşağı dərəcə qulluqlarından sadir olsa [meydana gəlsə], burası bir anarşi əlamətidir ki, böylə şərait altında dövlət məsələsindən heç danışmaq olmaz. Əgər cəmaat, xüsusən hökumət qulluqları, hökumətin əmrlərinə əməl etməyirsələr yaqin ki, onlar hökuməti hiss etməyirlər. Və ona görə hiss etməyirlər ki, fəna əməlləri tənbəh və cəsəzi qalır.

Böylə şeylər əhali arasında hökumətə etimadsizliq və bu hökumətə qarşı, aqılyıq [əzliq] təşkil edən millətlərin hüququnu tanınammaq əsası ilə qurulmuş bütün məmləkəti [dövləti] qəbul etməmək uğrunda mübarizə törədir.

Boş söz olmasın deyə, cənab məbuslar, administrasiya əcentrlərinin cinayət işlərində iştirak və xüsdəranə [özbaşına] hərəkət etmələri haqqında mənim söylədiyim fikrimi təsdiqedicini bir neçə həqiqətlər söyləyəcəyəm.

Yanvarın 18-də Ələt stasyonunda 5 nəfər erməni, iki kişi, iki arvad və bir qız uşağı vəhşiyənə bir surətdə həminin gözü qabağında və qarəqolların yənnədə qətl edilmişdir. Bu qətl edilənlər 21 nömrəli qatırın sərnişinlərindəndir. Bu münasibətlə, hərçənd müqəssirlərin hərbi məhkəməyə verilməsi haqqında əmr sadir olmuşsa da [əmr verilməmiş də], lakin bu vaxta qədər nə məhkəmə və nə də cəza barəsində heç bir şey məlum deyildir.

Yanvarın 29-da Yevlax stasyonu yaxınığında, stasyona gedən sərnişinlər müsəhəl [silahlı] adamlar tərəfindən qənat edilmişdirlər. Müqəssirlər tapılmamışlar. Fevralın ikinci gecəsi Ağstafədə polis üzvləri Tiflisə gedən 23 nəfər erməni döyüb öldürmüşlər. Bir nəfər Əsəd ağanın işə müdaxilə etməsinə görə ermənilər salamat qalmışlardır.

Fevralın 1-də Kürdəmir stasyonunda Şamaxı rayonundakı kəndlərə gedən 30 nəfər erməni 4 nəfər mihsiyə tərəfindən tuman-köynəklərə qənat soyulmuşlar. Sonra stasyondan bir verst məsafədə onlar təzadən əsgərlər və mihsionerlər tərəfindən mühasirə edilmişlər. Ermənilərdən 20 nəfər qətl edilib, 10 nəfər salamat xilas olmuşdur.

Fevralın 4-də Ağstafədə polisə məmurları yuradnik başda ölmə üzrə 40 nəfər erməni poçta stasyonuna salıb, döyüb söymüşlər. Erməniləri üç gün həbsdə saxlayıb, onları ən alçaq və ədnə [razılı] işlər görməyə məcbur etmişdirlər.

Fevralın 21, 23 və 24-də Hacıqabuldan Bakıya gələn erməni sərnişinləri mihsionerlər tərəfindən qənat edilmişdirlər. Ermənilər vəqəndan çıxarılıb güllələnmək qorxusundan var-yoxlarını millisələrə vermişdirlər.

Gəncə rayonunda fevral ayında erməniləri tələf etmək təşviqati işi intibahnəmlərə nəşr edən [vərəqələr yayan] nəməlum adamların fəaliyyəti ilə qəratgərlik şiddət etmişdir.

Gəncə şəhərində şəhərin müsəلمان hissəsində bir neçə nəfər yox olmuşdur. Ən mötəbər bir müsəlmənin dediyinə görə, Küri boyu kəndlərdə hal-hazırda qənat erməni kişi və arvadları asir saxlanırlar. Orada həbsxanalarda və uçastoklarda biləfərqi-millət [millət fərqi olmayan] məbuslar incidirlər. Nuxa rayonunda indiyə qədər hələ yüzlərcə erməni kişi və arvadları əhalinin yənnədə asirdir. Ermənilərdən ötrü əzə hərəkət yoxdur. Yollar ermənilərin icriməsinə bağlıdır. Gəncə quberniyasının 3-cü uçastokunda quldur dəstələri hökmfərmədirlər [hökm sürməkdədirlər]. Mülkədar Məhəmmədbəyov əşkərə bir surətdə öz evində öldürülmüşdür. Bundan əlavə, müsəلمان rayonunda olan bir çox ermənilər qətl edilmişdirlər. Bunun nəticəsi olaraq erməni əhalisi Gorana, pristavinə yənnə getməkdən qorurlar.

Fevralın 28-də və martın 8-də Kürdəmir və Poylu stasyonlarında yənnə təzadən qəratgərlik olmuşdur. Hər gün yollarında qəratgərlik olub, arvadlar asir ediliblər. Yella ki, martın 10-da Yevlax-Nuxa yolunda 16 yaşında bir qız uşağını tə

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1919-cu il 10 aprel (Cümə axşamı günü) tarixli 154-cü nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

Lakin aralarında canını qurban edənlər də az deyildir. (Soldan: Doğrudur!) Məsələn, bugünlərdə canilər pristavimızı və qaradavoyu yaralayablər. 5 mindən ziyadə məmurlar arasında məvacib deyil, millətəpərəstlik, vətən-pərəstlik üçün, 400 manat məvacib ala-ala vətəni üçün canlarını fəda edənlər vardır. Çox məmurlar üstünə sözlər atırlar. Bu sözlər onların hissini, qüvvəsini azaldır. Ona görə hər işlər Daxiliyyə Nazarəti məmurlarına ümuman oğrudur, demək olmaz. Kim ki, oğrudur, fanadır, cinayət yapır, Parlaman üzvlərinə lazımdır ki, həmin məmurun adını desin, cinayəti haqqında səhədlər, sübutlar gətirsin. Hökumət də, Daxiliyyə Nazarəti də onları məhkəməyə verər. Böylə işlər də məmləkətə, millətə xidmət və kömək olar. Yoxsa, ümumi administrasiya böylə oldu, öylə oldu deyə tənqid etmək eyni nəticə verməz.

Mən sizdən rica edirəm ki, həmin qanun layihəsinə təsdiq edəsiz, məaşlar əzdir. Bir də burada çox deyirlər ki, Nikolayın vaxtından çox məmurlar artırırınsız, buna lüzum yoxdur. Fəqət onu bilməlisiz ki, halımız öylədir ki, bu saat hər bir iş Daxiliyyə Nazarəti öhdəsinə salınımsdır. Məsələn, xətti-hüdüdü [sərhəd xəttini] polis məmurları saxlayırlar. Kontrabanda [qaçaqmalçılıq] işinə baxmaq administrasiya üstünə düşübür. İşləri o qədər çoxdur ki, onları saxlamaq lazımdır. Qanunda gördünüz ki, bu işlərin çoxu əsgər işi idi. Bu işlər əsgəri qüvvə ilə düzəlirdi.

Məsələn, dustağxana, xəzinə və qeyri hökumət müəssisələri əsgəri qüvvə ilə mühafizə olunmalıdır. İndi bunların hamısı polis əlindədir. Layihədə deyirik ki, bunun üçün də qaradavoy artırsın. Məlumdur ki, qaradavoy artanda okoloğodni [polis sahə rəisi] və pristav da artır. Ona görə xahiş edirəm ki, layihəyə bu nöqtəyi-nəzərdən baxılsın. Dəxi o nöqtəyi-nəzərdən baxılmasın ki, administrasiya artırırınsız ki, cinayət yapılıns. Xəyir, bunu böylə başa düşməməlidir.

Bir-iki söz də Məlxəzovun dediyi hüriyyəti-şəxsiyyə, tamamiyyəti-mülkiyyə məsələləri haqqında demək istərdim. Onlar böyük məsələlərdir. Bunun da vaxtı var. O vaxt yetişəndə o məsələ ortaya qoyulanda danışlar. (Soldan: Nə vaxt?) Mən sizə dedim ki, böylə işlər başqa yerlərdə, hətta böyük məmləkətlərdə də vardır. Bunlar üçün əlbəttə qanun lazımdır. Hökumət də bilsin, əhali özü də bilsin ki, nə cür rəftar lazımdır, bəlkə də öylə bir zaman gəlsin ki, həmin hüriyyəti-şəxsiyyəni, hüriyyəti-matəbuatı müdafiə etmək lazımsın. İndiki halda demək olar ki, çox qanunsuzluqlar olur və qabaqi alınmayır. Çünki hüriyyəti özgə cür başa düşülmüşdür. Buna görə lazımdır hər bir şeyin hüdüdü, qanunu olsun ki, əhali də, [hökumət] məmurları [da] bilsinlər. Mən təklif edərdim ki, layihəni qəbul edəsiniz, günü gözəliniz.

Sədr - Söz Qasım bəy Camalbəyovundur.

Camalbəyov (Hümmət) - Möhtəram məbuslar! Qanun layihəsi əleyhində yoldaşdımsın sonra özgə bir şey söyləmək istəmirəm. Ancaq demək istəyirəm ki, nəzirin verdiyi izahat, hərəkətləri ilə öz deyildir. Bir neçə gün bundan irəli fraksiya tərəfindən Kəbirli kəndliləri məsələsi xüsusundə cənab ministrin hüzuruna getmişdim. Həmin məvaciblərin artırməq istədiyiniz məmurlar Kəbirli kəndində ispanka [ispan qripi] xəstəliyi tutan kəndliləri Ağə bəy Kəbirliksinin əmri ilə, [məhkəmədə] uduzmuş mülkündən çıxarib çölə tökmüşlər. Kəndlilər rica edirlər ki, o mülkü onların ixtiyarına qoysun. Mən neçə gün ayaq döydüm. Fəqət, ispolitnelni list əldə, həkm var. Bu da ki, olanda ayrı söz ola bilməz. Dəxi mirovoy sudan [sülh məhkəməsinə] soruşmaq olmaz ki, doğrudursun [bələ bir hökm] kasib, ya yox? İki həftə cənab ministrin dəftərxanasında o kansilyariyədən bu kansilyariyaya gedib-gəldim. Orada nələr gördüm, deməyəm. Özləri buradadırlar, bilirlər. Dedilər ki, işi göndəririk təhqiqatə. Qorxudum ki, sənəd oğurlansın. Min məşəqətlə axırda işi pörfəldən çıxardım. Bundan əlavə Qazax yezindəndə Ağtəklə və Qarətklə camaatının yarım milyonluq qaramalı komisars tutub, bağışlayın komisars dedim, yezəndi naçalnik camaatdan tutub külli pul alıbdır, hələ də verməz və bir cavab da yoxdur. Qazax yezindəndə nələr olur? Bu cümhuriyyətdir? Ya Nikolay hökumətidir? Tiflis sərhədini keçəndən sonra fənarlar sönbüb, camaat qaranlıq içində gəlir. Oğurlar gəlib qonşu vaqondan dəstmal ilə qizil aparıblar.

Mərkəzənd - Neft tutluqda. Qatari qarət, oğurluq. Milyon... Sizi soyadımlar ki?

Sədr - Rica edirm, natiqə mane olmayasınız.

Camalbəyov (davam edir) - Bunu mən doğru deyirəm. Mənim qəlbim qan ilə doludur. Allah haqqı, əl olsun Allahə. (Ümumi gülüş) Bəli olar ola bilməz. Mənim bir qəpik verməyə əlim gəlməz. Bu idarə deyil. Bu idarədir ki, otursunlar idarədə, səpmə yataqlar ilə xəstəxanada yatan Parlaman üzvlünün dälincə desinlər ki, guya Nərimənov gəlib onunla görüşüb, danışıbdır? Bu idarəmi? Bu cümhuriyyətdir? Yaxşıdır cümhuriyyətdə? İnsanların vicdanına toxunan şeylərlə camaatı soyurlar, anasını yandırlırlar, atasına od vururlar. Bu idarədirmi ki, bir nəfər iki gün-lük ət alıb aparanda qaradavoy tutub deyir ki, bir bələ əti nə eyləyirsən? Tutub rüşvət alıb buraxır. Hamısı rüşvət alır-lar. Durublar körpülərin ağzında, gəmidən çıxarırlar rüşvət almamış buraxmırlar. Vağzalda jandarməyə yüz manat rüşvət verməmiş heç bir kas kassaya gəda bilməz. Bunları mən özüm görmüşəm, ürəyim doludur. Fürsətdir deyirəm, bütün bu təqsirlər sizdədir, həmin bilirsiniz. Hamınız onlarla alırınsız. Məmləkətdə nə olur, hamısını bilirsiniz.

Sədr - Söz Rəhim Vəkilovundur.

Rəhim Vəkilov (Müsavət) - Bu cürə gurultulu tənqidləri biz bu məqamda heç münasib görməyirik.

Soldan - Bəs nə vaxt münasib görürsünüz?!

Sədr - Rica edirm natiqə mane olmayasınız.

Rəhim Vəkilov (davam edir) - Ona görə firqəmiz tənqidi artıq gördü. Hökumət gedir, yerinə təzəsi gəlir. Ortada layihə var. Onun qəbulu məsələsi müzakirə olunur və sosialistlər onun qeyri-məqbul görürlər. Şimdi mən sual edirəm: sabah Daxiliyyə naziri sosialistlərdən olsa, görək bu layihə münasibdir ya yox?

Soldan - Xəyir, münasib deyil!

Rəhim Vəkilov - Mən burada tənqid görmürəm. Bu narazılığın səbəbi Daxiliyyə nazirinin şəxsinə olan xüsusi qərəzdir.

Soldan - (Qarışıq, gurultulu səslər)

Sədr - Rica edirm, natiqə mane olmayasınız. Yerinizdən danışmayın. Səməd ağə, mən sizi qanuna dəvət edirəm. Əks halda nakazə [nizamməməyə] görə rəftar etməyə məcbur olacaqsız.

Rəhim Vəkilov (davam edir) - Doğrudur, bu narazılıq rədd edə bilmərik. Bəlkə bu tənqidlər hökumət gəndədə gələn nazirlər üçün nəsihət olsun. Yainki heç bir şeyə dəyməz. Məsəl var ki, deyirlər ölənə ya rahat oxuyurlar, ya da heç zad deməzlər. (Ümumi gülüş və soldan alışıq) Ona

görə mən deyərdim ki, Daxiliyyə Nazarətinə olan ziddiyyəti bu layihəyə bağlamayacaq və bu layihəni rədd etməyək. Qanun layihəsinə qəbul etmək lazıms gələcəkdir. Çünki məmurlar dolana bilmirlər, məaş artırılmasını gözləyirlər. Məaşın artırılması yaxşı olar. Təklif edərdim ki, bu layihə qəbul olunsun.

GÜC QIĞILCIMI

Əmir Teymur nişanlı
Məhəmməd Tofiq bəyə xatirə

Altun yurdum qalmış idi bir zaman
Qan içici düşmənlərin əlində,
Yavruları boyun sunub baxardı
Qoca kimi gücsüz, əli belində.
Azərilər hər bir yanda ağlardı,
Lələ kimi ürəkləri dağlardı.
Çirkin dilək, alçaq məqsədi düşməni
İstərdi ki, Quran-islam yox olsun.
Həm Türklüyün bir şöbəsi Turandə
Solsun da, hamı qanlı əllərlə olsun.
Şu zavalın amilləri kamilliyi?
Şu məqsədi icra etmək qabiliyyəti?
Haqq ağlayır, battı gültür, sevinir,
Zülm atəşi alovlanır hər yanda.
Böylə solğun, böylə poğzun bir dəmdə,
Böylə düşkün, böylə ölgün bir anda
Ulu Tanrı "Tofiq"ini göndərdi.
Gavurluğə islahımlə göndərdi.

6 nisan 1919
Ə. Müznib

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Paris - Havas ajansı bildirir ki, Sülh Konfransının işi o qədər irəliləmişdir ki, bütün texniki işlərin yaxın bir zamanədə qurtaracağıni zənn etmək olar. Amerika heyəti şərafinə verilən ziyafətdə marşal Foş bir niyyət iradə edərkən [niyyət söyləyərkən] demişdir ki, Amerikanın müavinət və müharibəyə iştirakı Müttəfiqlər üçün müharibəni müvəffəqiyyətlə bitmişdir. Foş ciddi surətdə alqışlanırsdır.

- Avam Kəmərsində vikont Kərzona Maknamərə cavab verərək demişdir ki, bu vaxta qədər Almaniyanın 51 ədəd sualtı qayıqı sayılmışdır. Bunlar isə Müttəfiqlər arasında bölünmüşdür. Əli Surayı-Hərbiyyə Almaniyanın başqa gəmilərinin müqəddəratını həll etməmişdir.

- Münxendən yazılır ki, hökumət qonşuların spartaklardan Leypsiq şəhərini geri almışlardır.

Paris - Çexoslovak nümayəndələri bəyan etmişlər ki, avstriyalılar ilə almaniyalılar yeni Çexoslovak hökumətinə yuxmağa sui-qəsd hazırlamışlar imiş.

QƏZETƏLƏRDƏN

General Tomson və "Müsavət"

"Nəşə vreməy" qəzetəsinin verdiyi xəbərgə görə, Qafqaziyədə Müttəfiqlər ordusunun Baş komandanı general-mayor Tomson bu günlərdə Londona rəsmi bir məktub göndərib, onda yerli ictimai, siyasi firqələrlə milli təşkilatlar haqqında məlumat təqdim etmişdir.

General Rus Milli Komitəsi haqqında bəyan edərkən onu təkid etmiş [pisləmiş] və göstərmişdir ki, həmin komitələr Rusiyada əski üsuli-idarəni iada etməni [qaytarmaq] və istiqlalıyyət elan etməni olan millətləri yenidən Rusiyaya mülhəq etmək [birləşdirmək] istəyirlər.

Öz məktubunda general Tomson "Müsavət" firqəsi haqqında ətraflı surətdə məlumat təqdim edərkən onun xeyli tərifi və fəaliyyətinə təqdir etmiş və Zaqafqaziya türk islam-larının böyük bir kütləsinin bu firqə arasında durduğunu bəyan etmişdir.

Odessanın müdafiəsi

Odessa cəbhəsində əhval qorxuludur. Generalardan Fransə D'Esperi, D'Anselm və Şvarts miyanında [arasında] müsavirə olmuşdur. Müsavirə nəticəsində "Odessa Müdafiə Şurası" vücuda gətirilmişdir. Yunan əsgərlərinin Odessaya gələcəkləri gün-gündən gözəlir. Yunan əsgərləri gəldikdən sonra Nikolayev ili Xersonu təzədən geri qaytarmaqdan ötrü hücum başlanacaqdır. General Fransə D'Esperinin bəyanatına görə, İstanbulda olan fransız əsgərləri müttəfiq mənəqatını müdafiə etməkdən ötrü Odessaya gətiriləcəkləridir.

DAĞİSTAN ƏHVALI

Könüllülərlə dağıstanlıların müharibəsi

Çəçen qonşularını komandanının məlumatı-rəsmiyyəsi: Mart ayının 28-də sübhəndə Könüllül ordu Aldı qəbiristanı yanında hücumə başlayırlar. Çəçen qonşularını süni manevara ilə könüllüləri sıxdırıb günortə zamanı böyük tələfatla düşmənləri səhər tərəfinə püskürdürlər.

29 martda könüllülər bütün cəbhədən rədd edilmişləridir.

Mart ayının 30-da hava işığılandıqı zaman Alxan-Yurt kəndi yanında Könüllülər ordusu Sunca kəndini keçərək aulə yaxınlaşırlar. 4 saat müddətində qayıt qızıqın müharibə davam edir. Aulədə düşmənin top gülləsindən bir neçə evlər yanmışdır. Saat 4-də çəçenlərin intizami qonşularını əks həmlə ilə kəzak hissələrinin pərişan edib, onları Suncaəndən o tərəfə püskürdüb, kəzakların arasından çayı keçib, Yermolovsk kəndə girib, düşmənlərin ştab ərazilərini, hərbi ləvazimat qənimət əlaraq qayıtmışlar və qayıtdıqda nəhər üzərində olan körpünü dağıtmışlardır.

Mart ayının 31 və aprelin 1-də ancaq əhəmiyyətsiz atışmalar vəaqə olmuşdu.

RÜŞVƏT VƏ MÖHTƏKİRLİYƏ ÇARƏ

Qarabağ general-qubernatoru Xosrov Paşa bəy Sultanov həzrətləri qəzetə mühərririnə Qarabağə dair verdiyi müfəssəl [ətraflı] məlumatında rüşvətə məmurlar və möhtəkir tacirlər balumində na kimi tədbirlər ittixaz etdiyini [tədbirlər gördüyünü] də söyləmişdir. Rüşvətəxorluqda müttəhim olmuş bəş nəfər pristav o cənabın hökmü ilə xidmətlərindən məzəl olunaraq [qovularla]

təhti-mühakiməyə [mühakimə altına] alınmışlardır. O cənabın təsəvvürünə, kimdən nə miqdarda alınmış rüşvətlər sübut olunarsa, məhkəmənin qətnaməsi ilə həmin rüşvətlər məhkum pristavlardan alınaraq sahiblərinə qaytarılmalıdır. Verə bilmədikləri halda məhkumların əmvali-mütəhərrikə və qeyri-mütəhərrikələri [daşınan və daşınmaz malları] zabt olunub satılacaq və bundan hasil məbləğ də sahiblərinə qaytarılacaqdır.

İştə, rüşvətəxorluğə əsasında baltalamaq üçün qubernatorun bu tədbiri ən gözəl bir çarədir.

Səbiq rus qubernatorları dövründə rüşvətəxorluq adı işlərdən sayıldıqı üçün, hər polis məmuru vəzifə başında müəyyən bir rüşvət zoru ilə dayana bilirdi. Pristavlar qəza qaimməçlərinə [qəza rəislərinə], bu[n]larla da qubernator ildə filan qədər "peşkəş" verərək yerlərini möhkəmləşdirirdilər. Söz yoxdur ki, bu peşkəşlərin müqabilində əvəzi biçərə əhalidən yüz minlərlə alınır. Təsədüfən rüşvətçi pristavdan qubernatora bir şikayət verilsəydi öylə "Təhmasib oyunu" təftişlər yapılırdı ki, axırda cəza rüşvət ələna deyil, rüşvət verənə olurdu. Odu ki, Rusiyada[n] ac qəçmiş pristavlar bir neçə il Qafqazda xidmət edib, evlərinə qayıdarkən ciblərində yüz minlərlə pullar apar-mışdılar, arəbalar dolusu fərşlər [xalça-palaz] daşmışdılar.

Rus rüşvətəxorluğə bir dərəcədə kəsbi-şöhərat etmişdir [şöhərat qazanmışdır] ki, bir vaxt əlmanların məşhur Bismarkı Rusiyadan qayıdarkən demişdir: "Rüşvətəxorluq ən mühlik [öldürücü] bir azar kimi Rusiyanı tar-mar edəcəkdir." Filhəqiqə [doğrudan] öylə də oldu. Bas rüşvətəxorluğə əsasında öylə bir zərbə vurmalıdır ki, cavan vətənin ədalətinə və əsasıyına heç bir xəlal toxunmasın. Qarabağ qubernatorunun zikr etdiyimiz binəgüzərligi [tədbiri] sair hakimlər tərəfindən də qəbul olunarsa, rüşvət məsələsi daha sürətlə tərk olub gedərdi.

Öz təfərimizdən bunu da əlavə etməliyiz ki, rüşvət əlanlardan başqa, rüşvət verənlərin də ə'malına [əməllərinə, işlərinə] diqqət olunsun ki, hangi məqsədin yolumunda bu rüşvətlər verilir. Qətl və qarət kimi cinayətləri pərdələmək üçün rüşvət verən ağalər və təhti-mühakiməyə [mühakimə altına] aqılmalıdır və bu surətdə geri alınmış rüşvətlər sahiblərinə qaytarılmayıb, beytülmələ [dövlətin xəzinəsinə] təhvil verəlməlidir zənnədiyimiz.

Sultanov həzrətlərinin dayarlı təşəbbüslərindən biri də möhtəkirlərlə başladığı mübarizə təriqidir [yoludur] ki, şayəni-diqəddər [diqqətalayıqdır]. Şuşa şəhərinin möhtəkir tacirlərindən biri qubernator tərəfindən həbs olunur. Bu şəxs bir qədər həbsdə qaldıqdan sonra camaat namına [adına] alib-satdığı manufakturdan qazandıqı 150 min manat pulu öz riza və xahişi ilə fığərayə paylamacaq üçün qubernatorə təslim edir. Həməan pul Novruz bayramı münasibəti əli səhərin 3 min fığərasını arasında təqdim edilmişdir [paylanmışdır]. Bugünlərdə Qarabağda gəlməz bir nəfərin ravayətinə görə Şuşa şəhərinin fığərasını bu ilki kimi bayramı xoş keçirməmişdir. Həmi müşahidə edirikmiş ki, zənginlərlə bərabər miskinlər də bayram şadıvanlığına iştirak edirlər. Qubernatorun bu tədbiri günahkarlara cəza və fığərayə şafə olduğundan, sair yerlərdə də icrası mətlubdur [arzu ediləndir]. Bu vaxta qədər əhali namına bir çox mallar alınıb kənar yerlərdə də satılmışdır. Bunların əməzlə və hərəkətləri [işlərini və hərəkətlərini] təftiş və nəzarətsiz buraxmamalıdır. Əlxəsus camaat vəkillərinin məsuliyyəti daha şədid [şiddətli], böyük və daha ciddi olmalıdır ki, mənfaətimilliyə mənfaəti-şəxsiyyəyə qurban kəsilməsin.

Bu iki məsələdən başqa, qubernatorun bir çox sair binəgüzərliləri olmuşdur ki, şayəni-təhsindir [alqışlanmağə layiqdir]. Lakin o cənabın qarşısında ən ağır bir məsuliyyət vərsa, o da indiki kəçəri məsələsədir ki, onun da məhirənə bir surətdə və asan vəchlə [surətlə, yolla] həllini dörd gözlə ümuman azərbaycanlılar və xüsusən Qarabağ əhalisi gözləyir, müvəffəqiyyətinə də inanır!

Farhad Ağazadə

İRAN FÜQƏRASININ HALINA DAİR

Vətənidən avara düşüb və xaricilərə pənah gətirib ac, çıplaq Bakı küçələrində dilənçilik edən İran balalarının müskül hallarına dair dəfələrlə qəzetələr səhifəsində yazılmışdır. Çox təəssüflər olsun ki, həmin yazılardan səmərəsiz qalmışdır. Əlbəttə, konsul cənablarının çalış-mağı da möhtəram tacirlərin müavinətinə [yardımına] bağlıdır. Tacirlərimizdən müavinət almazsa, konsul cənab-larında da çalışmağı faydasız qalar. Əlbəttə, bunu kimsə inkar etməz zənnədiyəm. Bas tacir əfəndilər nə vaxtdak müavinət alınızı bu zavallı dilənçilərdən uzaq tutacaqsınız? Nə vaxta kimi bu bisahiblər ac, çıplaq küçələr dibində xaricilərə əl açıb "Ağə, sən Allah biza bir şahı çorək pulu ver" deyəcəklər? Olmazmı ki, milyonlar qazandıqını paralar-dan həmin zavallılara sərf edib həmi Allahtaalanı və həmi onları özündən razı eyləyəsiz və yaxud bir dəriyətam [yetimxanə] təsis edib zavallıları küçələrdən təmizləyəsiz. Budurmu sizlərdə millət və vətən hissi, ey milyonlar para qazanan İran əhli?

Çox təəssüf etməli ki, bu zavallı dilənçilərin sayısında iranlılar təhqir olunur. Əlbət ki, təhqir olunmağının də səbəbi laqəydsizliyinizdir. Ondən ötrü ki, əgər bir dəriyə-tam təsis eyləyəsiz, nə bu qədər dilənçi olardı və nə də biz iranlılar təhqir olunarıq. Yaxşı olar ki, keçən ilki kimi konsul cənabları bir iclas təyin edib və ümum iranlıları dəvət edib bir komissiya ittixab olunaydı [seçiləydi] və dilənçiləri küçələrdən təmizləmək həmin komissiyaya həvalə olunaydı. Vailla [yoxsa], iş bəla gedərsə, hamı bu yazılacaq əclarından məhv olar və həmi də biz İran camaatı təhqir olunarıq.

Məhəmmədali Əsədullazadə Tabaqçı

MƏTBUAT

Piliqrim rusca "Azərbaycan" qəzetəsində əsrlərdən bəri Rusiya və Avropa cahangirləri [imperialistləri] tərəfindən meydana atılmış olan Şərq məsələsinin şimdi Paris Sülh Konfransı tərəfindən həll ediləcək və bu məsələnin yüzlərcə milyon müsəlman ələmi və ümum-Asiya üçün nə qədər əhəmiyyəti olduğu haqqında bir məqalə yazaraq və məsələnin nə yerdən əmələ gəlib, nə kimi dövrlər keçirdiyini zikr etdikdən sonra deyir ki:

"Köhnə Şərq məsələsini Avropa ricalı-düvaliyəsi [dövlət adamları] bu günə bu surətlə gətirib çıxarmışlardır.

Bizim əsrimizdə hilalın xaç ilə mübarizəsi, həmçinin bu mübarizənin irqi və milli xüsusiyyət üçün edildiyini iddia etmək güllüncür. Xüsusən müsəlman millətləri haqqında bunu iddia etmək güllüncür. Çünki tarixin ağır yükü onları o qədər zəif salmışdır ki, bütün bəşəriyyətin müqəddəratını kəndi əllərinə almış olan Avropa millətlərinin rahat və səadətini xalaldar edə [pozma] bilməzlər.

Əsrimizdə bəşəriyyət maddədən və mənə o qədər dəracəyi-kamala yetişmişdir ki, hər millətin ədalət üzərinə yaşadılması ümumən tələbi və mədəni bəşəriyyət məhkəməyi-aliyyəsi [ali məhkəməsi] olan Sülh Konfransının ən ümdə vəzifəsi olmuşdur. Müsəlman millətləri üçün öylə şəraiti-həyat təmin ediləndir ki, mədəniyyət və tərəqqi yolunda irəli gədə bilsinlər. Əgər Sülh Konfransı gələcək ittifaqı-aqavamı [millətlər birliyini] Birinci Aleksandr kimi xristianlıq əsası ilə qurmaq fikrinə düşsə, bəşəriyyət həmişə biraylaqı kimi axsayacağıdır.

Ən məzlum və məhkum millətlərdən ibarət olan Şərq millətləri Sülh Konfransından kəndi siyasi, milli və dövləti məsələlərini müdafiəsinə gözləyirlər və şübhəsizdir ki, Parisdən gələn xəbərlər Şərq millətləri ilə Qərb millətlərini müvəqqətil [qarşılıq] etimad və mədəni fəaliyyət rəbətələri ilə marbut etməsələr [bağlamasalar], Şərq millətlərinin bir əlacı qalacaqdır ki, kəndi nicatları namına üzərləri "Asiya əsyalılarının üçündür" şuarı çıxarmış olan qavli [güclü] Yaponiya məmləkətinə, yaxud "İlhaq və təzminatı-hərbiyyəti və millətlərin təyini-müqəddəratı hığququnun qayma əsası ilə əsaslanmış sülh" şuarı olan bolşeviklərə çevirməli olacaqlardır."

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Dəvətnamə

Bu cümə günü aprel ayının 11-də saat 11-də Sabunçuda əli-ibtidai el [xalq] məktəbində İran fığərayi-kasibəsinin iclası olacaq. Məndən olan fəhərlər hər altı adama bir ədəd seçilmiş adamlardan xahiş olunur ki, yövmi-məzkurda [deyilən gündə] el məktəbinə təşrif gətirsinlər.

Həll olunacaq məsələlər:

1) "Tamadduq" məktəbinin barəsində; 2) Məktəbi idarə etməyə heyət seçkisi; 3) və həmin gündə məclisdə qalxan məsələlər.

Müvəqqəti Həyatı-idarə tərəfindən

Yeni əsərlər

Əliabbas Müznib əfəndininin 1) "Tofiq bəyün zopası"; 2) "Xorasanın topa tutulması"; 3) "Rusiya qəhrəmanı Rasputin"; 4) "Qəzi Ənvar paşa" adlanıda 4 mənzum kitabı gəlib təbədd [səncənmə] fəqət satışa qoyulmuşdur. Qayıt maraqlı mənzumələrdir.

Müqəssirləri axtarmaq haqqında

Bakı Okrujnıy Sud Məhkəməsinin müddəyi-ümumi [prokuroru] bütün okrujnıy sud [qəza məhkəmələri] və Bakı Palata (İstinaf) Məhkəməsinə müraciətə məlum etmişdir ki, müqəssir hesab edilib və gizlənməmiş olan şəxsləri axtarmaq üçün elan vermək okrujnıy sud məhkəmələrinin deyil, qubernator dəftərxanasının vəzifəsidir. Bundan sonra yuxarıda göstərilən şəxsləri axtarmaq üçün hər binəgüzərligə [səncənmə] fəqət qubernator tərəfindən sadır olmalıdır [verilməlidir].

Cərimələr

Bakı qalabəyisinin [komendantının] binəgüzərliginə [əmrinə] görə, Dağıstan məhəli Əli Nurulla Şahnəməzov icazəsiz olaraq tapanca gəzdirməkdə müqəssir edildikən on gün müddətinə həbsə alınmışdır.

1 - İran rəiyyəti Məhəmməd Nuri oğlu, Zəngəzur əhli Sarkis Xaçaturoviç Mənuçəhrov icazəsiz olaraq tapanca gəzdirməkdə müqəssir edildikən, hər birisi bir həftə müddətinə həbsə alınmışlardır.

- Dağıstan əhli Hüseyin Qulu oğlu icazəsiz olaraq xəncər gəzdirməkdə müqəssir edildikən 25 manat cəriməyə məhkum edilmişdir. Cəriməni verə bilmədiyi halda bir gün həbsə alınacaqdır.

Xaricə getmək üçün şahadətnamə

Daxiliyyə naziri Bakı qubernatoruna məlum edir ki, Azərbaycan Cümhuriyyəti torpağında xaricə getmək istəyənlərə zeylədəki [şağadək] qayda ilə icazə və şahadətnamə verilməlidir: Xaricə getmək istəyənlər bu barədə Polis Baş İdarəsinə (qalabəy məhkəməsinə) müraciət və ucaştok idarələrinə ərizələr verirlər. Həmin ərizələr lazımi qeyd və işarələrlə qubernator dəftərxanasına göndərilir. Dəftərxanə tərəfindən ərizə sahiblərindən 10 manat miqdarında şahadətnamə (zağrançiqi pasport) xarci olaraq pul alınıb və pasport verilir.

Həbsxana müdiri

Qubernatorun binəgüzərliginə görə, Mərkəzi Həbsxana müdiriyyəinə İbrahim bəy Abdinov təyin edilmişdir. Müşərfini-leyh [adı çəkilən şəxs] bu gündən etibarən öz vəzifəsinə ifadə şəri etmişdir [başlanmışdır].

Məhkəməyə calb

Azərbaycan Palata (İstinaf) Məhkəməsinin müddəyi-ümumi [prokuroru] Bakı qubernatoruna məlum edir ki, səbiq Kürdəmir pristavı Mirzəyev öz vəzifəsində bir çox sul-istəməldə [sui-istifadədə] bulunduğundan təhti-məsuliyyətdə [məsuliyyət altına] alınmışdır.

AZƏRBAYCANDA

Salyandan

- Bakı, Azərbaycan Hökuməti tərəfindən Salyana göndərilən Mübaviyə Komisyonu [Satnalma Komissiyası], kəndisi ilə bərabər gətirmiş olduğu qənd, çay və mənsucati (manufakturaları) bugünlərdə hökumət idarələrində xidmət edənlər arasında təqdim etmişdir [paylanmışdır]. Böylə ki, məmurlardan tutmuş jandarmalara qədər hər bir nəfərə 50 arşın parça, 3 girvanca qənd, 1/4 girvanca çay paylanmışdır. Bu əhval Salyan əhalisinin və baxısus [xüsusilə] fığ